

Innspill til ny åndsverklov

Vi viser til invitasjon om å komme med skriftlig innspill til revisjon av åndsverkloven.

Innledning

GramArt er positive til Kulturdepartementets ønske om en helhetlig revisjon av åndsverkloven. Vi håper Kulturdepartementet vil sikre at revisjonen av dagens åndsverklov vil gi oss en oppdatert, teknologinøytral og harmonisert åndsverkslov, som sikrer norske opphavere, utøvere og tilvirkere best mulig vern for sine verk, prestasjoner og produksjoner. I tillegg er det behov for en forenkling og språklig tilpassing som gjør loven lettere tilgjengelig.

Vi stiller oss også bak departementets ønske om å revidere åndsverkloven nå, framfor å vente på nye direktiver og forordninger fra EU.

GramArt viser til tidligere avgitte høringssvar i lovrevisjonens del en til tre. I tillegg ønsker vi i dette innspillet å påpeke hvilke områder vi mener det er særlig viktig at revideringen av åndsverkloven hensyntar.

Styrket enerett for opphavere og utøvere, med tilhørende beskyttelsesmekanismer

Rettighetshavernes enerett til å råde over sine verk, prestasjoner og produksjoner er grunnleggende i åndsverkloven. Dette må fortsatt være et viktig prinsipp i den nye åndsverkloven.

Det har etter vårt syn dannet seg en ubalanse på det opphavsrettslige feltet, en ubalanse som i for stor grad tilgodeser samfunnets, forbrukerne og de store aktørenes interesser på bekostning av rettighetshaverne. I tillegg er det også en ubalanse internt mellom rettighetshaverne. I de aller fleste tilfeller, vil originære rettighetshavere (skapende og utøvende kunstnere) være den svake part i forhandlinger med produsenter eller andre som ønsker å utnytte hans/hennes verk i ervervsvirksomhet. Vi opplever at våre medlemmers rettigheter er utsatt for økende press om frikjøp, på tross av at de ønsker å beholde kontroll over bruk av eget materiale ved at rettighetene ikke selges en bloc (totaloverdragelse).

Konfidensielle avtaler mellom plateselskaper og strømmeselskapene gjør det videre vanskelig å se hvor mye som skal gå tilbake til de som faktisk skaper og fremfører musikken. Per i dag er situasjonen slik at artistens vederlag for streaming er basert på en avtale mellom to profesjonelle aktører (plateselskap og strømmeleverandør). Dette er en privatrettslig avtale som det er umulig for artisten å stille krav til, da plateselskapene henviser til taushetsplikt i avtaleforholdet.

GramArt anser det som viktig å verne om opphavere og utøveres rett til å råde over verket. Vi ser et behov for mekanismer i åndsverkloven som beskytter "svake parter" for at denne råderetten skal være reell.

På denne bakgrunn mener vi det må innføres beskyttelsesmekanismer i åndsverkloven som i større grad sikrer opphavere og utøveres rettigheter. Dette kan blant annet gjøres ved å innføre en bevisbyrde-regel, lovbestemmelse om rett til rimelig kompensasjon og en bestemmelse som gir større adgang til reforhandling av avtaler. Det må også sikres økt transparens og mulighet for innsyn i avtaler for de involverte, gjennom preseptoriske regler;

Bevisbyrde-regel

Vi mener gjeldende åndsverklov savner en tydelig bevisbyrde-regel. En slik regel vil styrke norske artisters enerett som "den svake part" i avtaleforhandlinger.

I åndsverkloven § 39a finner vi det såkalte spesialitetsprinsippet. I teorien har det vært diskutert hva slags type rettsregel dette er. GramArt mener artistenes rettigheter bør styrkes ved at spesialitetsprinsippet får en klar status som bevisbyrderregel i opphavsretten, som fastslår at det er den som påstår å ha fått en rett overdratt til seg som har bevisbyrden for at det foreligger en slik rettighetsoverdragelse. En slik bevisbyrderregel vil harmonere godt med andre rettsregler vi har for å ivareta interessene til andre presumptivt svake parter.

Lovbestemmelse om rett til rimelig kompensasjon

Det må stå fast som et ufravikelig prinsipp at opphavere og utøvere skal ha rett på kompensasjon for utnyttelse av deres verk og prestasjoner. Mange rettighetshavere merker et stort press på å gi fra seg rettigheter til lave vederlag eller uten særskilt betaling. Det foreslås derfor at det i åndsverkloven eksplisitt lovfestes en ufravikelig rett til rimelig kompensasjon.

Reforhandlingsplikt

Avtaler om overdragelse av opphavsrettigheter og nærstående rettigheter varer potensielt i svært mange år. Det er derfor ofte vanskelig å vurdere avtalevilkårenes rimelighet ved avtaleinngåelse. GramArt foreslår at avtaler som fordeler inntekter etter et royaltypriksprinsipp, bør inneholde tidsbegrensninger som sikrer at artister ikke kan inngå irreversible avtaler som binder dem i hele vernetiden. Det foreslås i utgangspunktet at avtaler skal revideres etter 10 år, og at det etter dette som utgangspunkt bør være tale om en likedeling av inntekter mellom partene i avtalen dersom utgifter i forbindelse med opptak av rettighetene eller forskudd er nedbetalt etter en slik periode.

Med en reforhandlingsrett på et gitt tidspunkt ligger det i kortene at man bør forhandle en revidert avtale på avtalevilkår som er rimelige på tidspunktet for reforhandlingen. Forholdene og hva som er rimelig kan forandre seg vesentlig gjennom 70 år med vernetid. Dette taler for en fleksibel tilnærming der en reforhandlingsrett supplerer de alminnelige kontraktsrettslige sanksjonene.

EUs endringsdirektiv 2011/77EU artikkel 1 (4) åpner for at medlemsstatene kan lovfeste en reforhandlingsrett for royalty-avtaler.

Transparens/ Innsyn i avtaler

Det har vært mye mistenksomhet og usikkerhet knyttet til om artistene faktisk får sine utbetalinger basert på alle inntektene selskapene har knyttet til sine artister. Blant annet hører vi om plateselskaper som mottar forskudd, garantier eller faste periodebeløp (ofte kalt «breakage») knyttet til avtaleinngåelse om tilgang til selskapets katalog. Dette er i så tilfelle inntekter som ikke er knyttet opp mot den enkelte artist. Mye tyder på at slike inntekter ikke alltid blir avregnet videre "nedover" i næringskjeden, dette til tross for at det er artistenes prestasjoner som danner grunnlaget for at et selskap kan inngå denne type avtaler. En slik inntekt som ikke avregnes vil i tillegg ventelig redusere det vederlag som betales for utnyttelse i etterkant, og dermed ytterligere redusere artistenes inntekter.

Vi ser ofte at de årlige eller halvårlige avregningsgrunnlagene våre medlemmer mottar fra plateselskaper, framstår som lange opplister av mikrotransaksjoner. Informasjon om avtaleforhold mellom plateselskap og leverandør som påvirker rettighetshaverens utbetalinger er sjelden inkludert.

Åndsverkloven § 39 c gir rettighetshavere mulighet til å kreve innsyn i avregningsgrunnlaget ved royaltyutbetalinger. Denne regelen bør skjerpes og presiseres. For å unngå unødige konflikter og mistenksomhet i bransjen, bør det fremgå eksplisitt av loven at alle inntekter som direkte eller indirekte kan knyttes til artister og opphavere, skal inngå i royaltyvederlaget som er avtalt med disse rettighetshaverne. Artister bør ha krav på en forståelig avregning som

inkluderer en pro-rata-andel av alle inntekter fra digitale tjenester som stammer fra inntjening av opptak og framføring, men ikke er tilknyttet spesifikke opptak eller framføringer.

GramArt mener videre at nødvendig transparens i musikkmarkedet kan sikres i større grad ved at det innføres innsynsregler også mot salgsløst, så som strømmetjenestene.

Verdiskapning fra det digitale markedet må deles med rettighetshaverne

Mange av aktørene i det digitale markedet, så som YouTube og Soundcloud, gjemmer seg bak «safe harbours» for å bruke musikk i stor skala uten å gi rimelig kompensasjon til rettighetshaverne til musikken. En av Kulturdepartementets viktigste hensyn må etter vår mening være å sikre en opphavsrett som gir rettighetshaverne kontroll over sine åndsverk, slik at rettighetshaverne får del i verdiskapningen som skjer gjennom disse tjenestene.

Streaming / on demand & kringkasting

Man skiller i dag mellom streaming on demand (som innebærer at man kan se eller høre innholdet når man selv vil) og vanlig lineær kringkasting (i sanntid). Vederlagsbestemmelsen i åndsverkloven § 45b omfatter ikke fremføring som skjer på en slik måte at den enkelte selv kan velge tid og sted for tilgang til opptaket (on demand). Slik fremføring er i dag en del av utøverne og opphavernes enerett, uavhengig av hva som strømmes. Dersom en radiosending kringkastes on demand, reguleres altså utnyttelsen i eneretten, i motsetning til hva som er tilfellet dersom samme sending kringkastes lineært (i sanntid).

Det er etter GramArts mening svært ønskelig at også on demand kringkasting skal omfattes av § 45b. Det er i dag mange tjenester som ligger i skjæringen mellom on demand og kringkasting; Apple har opplyst at deres nye tjeneste vil komme med egen radiostasjon, Pandora er en «internet radio» som spiller «free, personalized radio that plays music you'll love», etc. Flere av disse tjenestene er ikke lansert i Norge enda, men det er all grunn til å tro at de vil bli det i løpet av nær framtid. Det er vår oppfatning at all strøm av musikk hvor det foreligger er en redaksjonell utvelgelse (inkludert automatisk og digitalisert utvelgelse) og hvor strømmen ikke har en satt slutt, bør defineres som kringkasting og innlemmes under bruk som er omfattet av §45 b.

Vi vil for øvrig påpeke at on demand radio i de andre skandinaviske landene forvaltes kollektivt som vederlagsrett.

GramArt ber uansett departementet sørge for en avklaring av hvorvidt ulike former for On Demand radio skal anses som vederlagsrett eller enerett.

Presisering av begrepet "utøvende kunstner"

Åndsverkloven definerer pr. i dag ikke selv begrepet "utøvende kunstner". Normalt har det vært praksis å legge definisjonen i lov om avgift på offentlig framføring av utøvernes prestasjoner mv. («fondsloven») til grunn for hvem som kan være utøvende kunstner. Loven bestemmer i § 1 følgende: «Med utøvende kunstnere menes her musikere, sangere, skuespillere, dansere, dirigenter, sceneinstruktører og andre som gjennom sin kunst framfører åndsverk.» Hvem disse «andre» er, kan i enkelte tilfelle være noe uklart.

Begrepet bør etter vårt syn få en presisering i åndsverkloven. Alternativt bør bestemmelsen i fondsloven omformuleres. I dag framstår det etter vår mening som sjangerdiskriminerende at dirigenter med taktstokk har vern som utøvende kunstnere, mens det kan være noe mer uklart i hvilken grad aktive studioprodusenter / studiodirigenter / musikalske ledere som ikke jobber med taktstokk (men like fullt påvirker den kunstneriske framførelsen) har samme klare vern. GramArt foreslår derfor at departementet legger til grunn en modernisering av dirigentbegrepet, eller innfører et begrep som «musikalsk leder». Vi viser for øvrig til innspill fra Platearbeiderforeningen i denne saken.

Lydfilmunntak; Begrepet lydfilm bør presiseres, da det i dag er svært uklart hva som går inn under begrepet. GramArt er av den oppfatning at film, TV-serier og reklame der musikken er laget for eller tilpasset til bildet bør være utenfor tvangslisensen. Annen TV produksjon, hvor lydopptaket har en mer tilfeldig funksjon, eller hvor lydopptaket er en del av et musikkprogram, mener GramArt kan forvaltes av Gramo og inngå i tvangslisensen i § 45b.

Innkopiering; Den praksis som har fått utvikle seg på det såkalte innkopieringsområdet er uheldig og uhjemlet både i lovgivning og i avtaleverket. Avregningene til utøverne har i mange tilfeller vært mangelfulle eller uteblitt fullstendig, og nødvendige opplysninger om avtaler og grunnlag for avregning av vederlag er holdt tilbake. GramArt mener at avtalene med brukerne bør inngås med Gramo som felles representant for både utøvere og produsenter. Gramo har som kjent erfaring med forvaltning av disse rettighetene fra tidligere. Det er i tillegg et ikke uvesentlig moment at en felles forvaltning på vegne av produsenter og utøvere gjennom Gramo vil ivareta nødvendige hensyn til transparens og tillit. Felles forvaltning vil også gi enklest mulig tilgang til musikk for NRK og andre interessenter i det kommersielle markedet. Med klarere grenser for hva som er å anse som lydfilm, kan man få en fleksibel ordning, der brukerne (f.eks. NRK) på en hensiktsmessig måte kan benytte lydopptak i sine produksjoner med hjemmel i § 45b. Der lyd og bilde har en naturlig sammenheng og klarering fremstår som rimelig og hensiktsmessig må film – og TV produsentene på vanlig måte klarere sin bruk før lyd og bilde settes sammen for offentliggjøring.

Andre viktige områder:

- **Kjønnsnøytral opphavsrett**
- GramArt støtter forslaget om å endre begrepet opphavsmann til det kjønnsnøytrale begrepet opphaver.
- **Privat bruk av ulovlige streamingtjenester**
- Vi ber om at det i den nye åndsverkloven presiseres at privat bruk av ulovlige strømme-tjenester er ulovlig.
- **Effektiv håndhevingsadgang;** Opphavsrettslige krenkelser påfører rettighetshavere store tap og truer lønnsomheten til lovlige tjenester. Effektiv håndhevingsadgang er avgjørende. Vi viser forøvrig til GramArts høringsinnspill av 30.11.2011 vedrørende dette punktet.

Oppsummering

Opphavere og utøvers verdiskapning er avhengig av en opphavsrett som gir rettighetshaverne kontroll over sine åndsverk, samt rimelig økonomisk kompensasjon for utnyttelse. Ideelle og økonomiske rettigheter må sikres gjennom gode og forutsigbare rammer i en solid åndsverklov. For å sikre at verdiskapningen deles på en rimelig måte er det nødvendig å skjerpe beskyttelsesmekanismer i lovverket som sikrer opphavere og utøvers rettigheter. Vi har tiltro til at Kulturdepartementet vil rette opp i den ubalansen som har oppstått mellom brukerne og rettighetshaverne og også internt mellom rettighetshaverne.

GramArt stiller gjerne opp for å diskutere eller utdype punktene som er tatt opp her.

Med vennlig hilsen

Tonje Kaada
Kst daglig leder
Tlf: 41548779
e-post: tonje@gramart.no